

ערכים ומידות בנביאים ראשונים – ספר שמואל א'

בחסדי הי"ת – יצחק עמראני

המידה/הערך	המקור פרק ופסוק	הרחבה/הערות
מסע אלקנה לשילה: "לשכנו תדרשו", עקביות, זיכוי הרבים	"וְעָלָה הָאִישׁ הַהוּא מְעִירוֹ מִיָּמִים יָמִימָה, לְהִשְׁתַּחֲוֹת וְלִזְבֹּחַ לַיהוָה צִבְאוֹת בְּשִׁילָה... וְכֹן יַעֲשֶׂה שָׁנָה בְּשָׁנָה "	אלקנה עלה לרגל בעקביות ובכך קיים מצוות "לשכנו תדרשו", אך בנוסף, זיכה את עם ישראל. בימיו לא פקדו את משכן שילה בתדירות ואילו הוא עודד את עם ישראל באופן ייחודי, בכך שבכל פעם עלה במסלול אחר, פגש אנשים חדשים ועודדם להצטרף אליו ולכן זכה לשמואל.
"הנעלבים ואינם עולבים"	"וְכַעֲסָתָה צָרְתָּה גַם כַּעֵס, בְּעָבוֹר הַרְעַמָּה: כִּי סָגַר ה' בְּעַד רַחֲמָה"	פנינה היתה נוהגת להכעיס את חנה בדברים (אף שלדעת חז"ל התכוונה לשם שמים) אך חנה לא היתה משיבה לה על עלבונה
התמודדות חנה: * תפילה * נדר בעת צרה	"וְהָיָא מֶרֶת נֶפֶשׁ; וְתַתְּפִלַּל עַל ה', וּבִכָּה תִבְכֶּה. וְתִדְרֹר נְדָר וְתֹאמַר, ה' צִבְאוֹת אִם רָאָה תִרְאֶה בְּעֵינֵי אִמְתָּךְ וּזְכַרְתָּנִי וְלֹא תִשְׁכַּח אֶת אִמְתָּךְ, וְנִתְתָּה לְאִמְתָּךְ זָרַע אֲנָשִׁים, וְנִתְתִּיו לַה' כָּל יְמֵי חַיָּו, וּמוֹרָה לֹא יַעֲלֶה עַל רֹאשׁוֹ. וְהָיָה כִּי הִרְבִּיתָ לְהַתְּפַלֵּל לִפְנֵי ה'."	חנה נמצאת בעת צרה והיא מרבה להתפלל, אך גם נודרת לה. התפילות רבות ומיוחדות, עד שחז"ל למדו ממנה מספר הלכות. הנדר היה גם כן מיוחד - הקדשת הבן לעבודת ה'
הכרת הטוב בקריאת שם לתינוק	"וְתִקְרָא אֶת שְׁמוֹ שְׁמוּאֵל, כִּי מָה' שְׁאֵלְתִּיו"	חנה מודה לה' על שפקד אותה בבן ומנציחה את הכרת הטוב בקריאת שם בנה שמואל, על שם בקשתה (=שאלתה) את הבן מה'
תפילת חנה: שמחה בה'	"עֲלֹץ לִבִּי בַּה'... כִּי שְׂמַחְתִּי בִישׁוּעָתְךָ"	חנה היתה מרת נפש בהיותה עקרה, אך כשנפקדה, שמחה והיא מייחסת את מקור השמחה לה', כלומר, לדבקות בה' שהיא חשה תמיד
תפילת חנה: שבחי ה'- נצחיות הבורא	"אֵין קְדוֹשׁ כַּה', כִּי אֵין בְּלִתְךָ"	חנה היא אחת משבע נביאות. לכן כל דבריה אמת. בתפילתה שבחה את ה' בהיבטים רבים אותם חשה בעצמה
תפילת חנה: שבחי ה'- יודע מחשבות בני אדם	"כִּי אֵיל דְּעוֹת ה', וְלֹא (וְלוֹ) נִתְּפַנְּנוּ עֲלֹלוֹת"	ה' בוחן לבבות וכליות, לכן לא יוכלו אנשים להתגאות, כי יודע הוא מחשבותיהם

הרחבה/הערות	המקור פרק ופסוק		המידה/הערך
<p>חנה מלמדת אותנו יסודות באמונה בהשגחת ה' ובכוחו בעולם בכלל. כבר בתורה ישנה אזהרה לאדם מלייחס לעצמו את הצלחותיו (דברים:ח, יז-יח): וְאָמַרְתָּ בְּלִבְּךָ: כִּי הִי וְעַצְמִי יָדִי עָשָׂה לִי אֶת-הַחֵיל הַזֶּה, אֲלֵא – "וְזָכַרְתָּ אֶת-ה' אֱלֹהֶיךָ, כִּי הוּא הֵנִיחַ לְךָ כַּח לַעֲשׂוֹת חֵיל"</p>	<p>"קִשְׁתַּת גְּבָרִים חֲתָיִם; וְנִקְשְׁלִים אָזְרוּ חֵיל. שְׂבָעִים בְּלָחֶם נִשְׁפְּרוּ, וְרַעֲבִים חֲדָלוּ, עַד עֲקָרָה יִלְדָה שְׂבָעָה וְרַבַּת בָּנִים אֶמְלָלָה. ה' מְמִית וּמְחִיָּה; מוֹרִיד שְׁאוֹל וְיַעַל. ה' מוֹרִישׁ וּמַעֲשִׂיר; מַשְׁפִּיל אֶף-מְרוֹמִים. מְקִים מַעֲפָר דָּל, מַאֲשֵׁפֵת יָרִים אֲבִיוֹן, לְהוֹשִׁיב עִם נְדִיבִים וְכֶסֶף כְּבוֹד יִנְחָלֶם"</p>		<p>ב:ד-ח תפילת חנה: שבחי ה'- משגיח על ברואיו, הופך מצב היחיד מעשיר לעני, מחזק לחלש, ממית ומחיה, משפיל ומרומם</p>
<p>הבסיס לאמונה בה' הוא היותו בורא העולם</p>	<p>"כִּי לֹא הוּא מְצַקִּי אֶרֶץ, וַיִּשֵׂת עֲלֵיהֶם תְּבִלִי"</p>		<p>ב:ח תפילת חנה: שבחי ה'- בורא העולם</p>
<p>האמונה בה' כוללת גם היותו "גומל לאיש חסיד כמפעלו, נותן לרשע רע כמפעלו" (מתוך "ג עיקרים שבפיוט "יגדל")</p>	<p>"רָגַלִי חֲסִידוֹ יִשְׁמֵר, וְרַשְׁעִים בַּחֲשׂוֹךְ יִדְמוּ: כִּי-לֹא בְכַח, יִגְבֵר-אִישׁ"</p>		<p>ב:ט תפילת חנה: שבחי ה'- גומל טוב או רע לבני אדם</p>
<p>ה' הוא מלך מלכי המלכים ולא נגרעת ממנו המלוכה בהמליכו בני אדם</p>	<p>"וַיִּתֵּן עֹז לְמַלְכוֹ, וַיְרַם קַרְנוֹ מִשִּׁיחוֹ"</p>		<p>ב:י תפילת חנה: שבחי ה'- ממליך מלכים</p>
<p>התורה-תורת אמת היא, ואין היא מחפה על עוברי עבירה. חטאיהם של בני עלי היו מאד חמורים ויש הכרח להזכירם כדי להתרחק ממעשיהם ולדבוק בעושי רצונו. היה זה שמואל שנאמר עליו (בהמשך-פסוקים יח, כא, כו) : "וַיִּשְׁמוּאֵל מְשֻׁרֵת אֶת-פְּנֵי ה'..." וַיִּגְדַּל הַנְּעָר שְׁמוּאֵל עִם-ה'..." וְהַנְּעָר שְׁמוּאֵל הֵלֵךְ וַיְגַדֵּל וְטוֹב: גַּם עִם-ה' וְגַם עִם-אֲנָשִׁים"</p>	<p>" וַבְּנֵי עָלִי בְנֵי בְלִיעַל: לֹא יָדָעוּ אֶת ה'. וּמִשְׁפַּט הַכֹּהֲנִים אֶת הָעַם, כָּל-אִישׁ זֶבַח זָבַח, וַיָּבֵא נֵעַר הַכֹּהֵן כְּבִשָּׁל הַבֶּשֶׂר וְהַמִּזְלֵג שֶׁלֹּשׁ הַשָּׂנִים בְּיָדוֹ. וְהִכָּה בַּפִּיּוֹר אוֹ בַדּוֹד, אוֹ בַקְּלָחַת אוֹ בַפְּרוֹר, כֹּל אֲשֶׁר יַעֲלֶה הַמִּזְלֵג יִקַּח הַכֹּהֵן בּוֹ; כִּכָּה יַעֲשׂוּ לְכָל-יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים שָׁם בְּשִׁלָּה. גַּם בְּטָרָם יִקְטְרוּן אֶת הַחֵלֶב, וַיָּבֵא נֵעַר הַכֹּהֵן וַאֲמַר לְאִישׁ הַזָּבַח, תִּנְהַ בְּשֶׁר לְצִלוֹת לְכֹהֵן; וְלֹא יִקַּח מִמֶּנּוּ בְּשֶׁר מִבְּשָׁל כִּי אִם-חֵי, וַיֹּאמֶר אֵלָיו הָאִישׁ קֶטֶר יִקְטִירוּן כִּיֹּם הַחֵלֶב, וְקַח לְךָ כֹּאֲשֶׁר תֵּאָוֶה נִפְשְׁךָ; וַאֲמַר לוֹ (לֹא), כִּי עָתָה תִתֵּן וְאִם לֹא, לְקַחְתִּי בְחִזְקָה. וַתְּהִי חֲטָאת הַנְּעָרִים גְּדוֹלָה מְאֹד, אֶת-פְּנֵי ה': כִּי נֶאֱצַו הָאֲנָשִׁים אֶת מִנְחַת ה'."</p>		<p>ב: ב-יז פרסום עבירות בני עלי-גם "בני טובים" יכולים להכשל: *גזל העם מקרבנותיו *אכילה מהקרבן, טרם הקטרת החלב</p>

המידה/הערך	המקור פרק ופסוק	הרחבה/הערות
נאמנות לחינוך הטוב וזהירות מהשפעה רעה	ב: יח-כו "וַיִּשְׁמָוּאֵל מִשְׂרַת אֶת פְּנֵי ה'... וַיַּגְדֵּל הַנְּעָר שְׁמוּאֵל עִם ה'... וְהַנְּעָר שְׁמוּאֵל הֵלֵךְ וַגְּדַל נְטוּב: גַּם עִם ה', וְגַם עִם אֲנָשִׁים"	תיאור מעלתו של שמואל בסמוך לתיאור מעשי בני עלי מעצים את היחס אליו, ומראה עד כמה היה נאמן לדרך חינוכו וייעודו ולא הושפע מסביבתו
עד כמה חובת הנאמנות של מנהיג לתפקידו: התוכחה לעלי	ב: כז-לו "וַיָּבֵא אִישׁ אֶל־הַיְהוָה אֶל־עֲלִי; וַיֹּאמֶר אֵלָיו, כֹּה אָמַר ה', הַנְּגִלָה נְגִלְתִּי אֶל בֵּית אֲבִיךָ בְּהִיּוֹתֶם בְּמִצְרַיִם לְבַיִת פְּרָעָה. וּבַחֹר אִתּוֹ מִכָּל שְׂבָטֵי יִשְׂרָאֵל לִי, לְכַהֵן, לְעֹלֹת עַל מִזְבְּחִי לְהַקְטִיר קֹטֶרֶת לְשֵׁאת אֶפֶוד לְפָנָי; וְאֶתְנָה לְבַיִת אֲבִיךָ אֶת כָּל אֲשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל. לָמָּה תִבְעָטוּ בְּזִבְחֵי וּבַמִּנְחֹתַי וְכוּ' "	גילוי התוכחה לעלי על חטאי בניו והעונש הצפוי להם נועד להזהיר את הכוהנים לדורות מלזלזל בעבודת הקודש שלהם, ומהם ילמדו כל ישראל, איש ותפקידו, לא למעול בתפקיד שהופקד עליו. ההקדמה להזכרת החטא, מטרתה להגדיל את יחס ה' החמור לעבירות, שכן יש בזה משום כפיות טובה
עונשה של הימנעות מלהוכיח	ג: יג "וְהַגְדַּתִּי לוֹ, כִּי שִׁפְטָ אֲנִי אֶת בֵּיתוֹ עַד עוֹלָם, בְּעוֹן אֲשֶׁר יָדַע כִּי מְקַלְלִים לָהֶם בְּנָיו וְלֹא כָּהֶּה בָּם."	חובת התוכחה של האב על בניו היא גדולה, ואם לא הוכיחם נתפש (נענש) הוא על כך וזה לשון הרמב"ם (דעות, ו:ו): "וכל שאפשר בידו למחות ואינו ממחה, הוא נתפש בעוון אלו כולם שאפשר לו למחות בהן."
צידוק הדין	ג: יח "וַיֹּאמֶר, ה' הוּא הַטּוֹב בְּעֵינָיו יַעֲשֶׂה"	עלי מצדיק עליו את הדין, אף ששמע משמואל הנביא בשורה קשה העומדת לבא עליו ועל משפחתו
נאמנות לשליחות הנבואית	ג: יט "וַיַּגְדֵּל שְׁמוּאֵל; וְהָיָה הָיָה עִמּוֹ, וְלֹא הִפִּיל מִכָּל דְּבָרָיו אֲרָצָה"	כבר עתה בתחילת דרכו, מכריז הכתוב כי שמואל היה נאמן לשליחותו. בהמשך, אכן עמד שמואל במשימות קשות ובכל זאת לא מעל באמון זה
הדאגה מחילול הקודש: עלי דואג במיוחד לשלום ארון האלהים	ד: יג-יח "וַיָּבֹאוּ, וְהָיָה עֲלֵי יֹשֵׁב עַל הַכֶּסֶף יָד (יָד) דָּרַךְ מִצִּפָּה כִּי הָיָה לְבוֹ חֶרֶד, עַל אֲרוֹן הָאֱלֹהִים... וַיְהִי כְּהִזְכִּירוֹ אֶת-אֲרוֹן הָאֱלֹהִים, וַיִּפֹּל מֵעַל הַכֶּסֶף אַחֲרַיִת וְכוּ' "	ככל אב דאג עלי גם על בניו, אך הכתוב מבליט פעמיים את דאגתו העיקרית של עלי לשלום הארון וכששמע שנשבה, לא עמד לו עוד כוחו, נפל נפילתו האחרונה ממנה לא קם
הנצחת הפגיעה בכבוד שמים: אשת פנחס מנציחה את האסון בקריאת שם לבנה	ד: כא-כב "וַתִּקְרָא לְנֶעֱר אֵיכָבֹד; לֵאמֹר גְּלָה כְבוֹד מִיִּשְׂרָאֵל; אֶל-הַלְקַח אֲרוֹן הָאֱלֹהִים, וְאֶל-חַמִּיָּה וְאִישָׁהּ. וַתֹּאמֶר גְּלָה כְבוֹד מִיִּשְׂרָאֵל: כִּי נִלְקַח אֲרוֹן הָאֱלֹהִים"	חשיבות רבה יש באזכור קריאת שם הבן "איכבוד", בכך שהערכתנו את בני עלי מקבלת איזון מה, הנה אשת פנחס חשה צער גדול בהלקח ארון האלהים ובסלוק עלי חמיה והיא מבקשת להנציח זאת, אולי יגרום הדבר להרהורי תשובה למישהו מהמשפחה. בכך נהגה בצדקות, למרות התנהגותו השונה של בעלה

המידה/הערך	המקור פרק ופסוק	הרחבה/הערות
מדה כנגד מדה: תיאור רחב של העונש לפלישתים על זלזול בארון ה'	פרקים ה-ו "...וְהָיָה דָגוֹן נָפַל לְפָנָיו אֲרָצָה...וַיַּךְ אֹתָם בַּעֲפָלִים (בְּטַחָרִים)... כִּי הִיָּתָה מִהוֹמַת מוֹת בְּכָל הָעִיר וְכוּ" "	כשה' מעניש את אויבי ישראל הוא פוגע גם בכבוד אלהיהם כמו שעשה לאלהי מצרים (במדבר, לג:ד): "וּבְאַלְהֵיהֶם, עֲשֵׂה ה' שְׁפָטִים"
תשובת ישראל מזכה אותם בנצחון על האויבים	ז:ג-יא "וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל-כָּל-בֵּית יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר, אִם-בְּכָל-לְבַבְכֶם אַתֶּם שׁוֹבִים אֶל-ה', הִסִּירוּ אֶת-אֱלֹהֵי הַנֶּכֶר מִתּוֹכְכֶם וְהַעֲשִׂיתֶם; וְהָיִינוּ לְבְכֶם אֶל-ה' וְעַבְדְּתֶם לְבָדוֹ, וַיִּצַּל אֶתְכֶם מִיַּד פְּלִשְׁתִּים. וַיִּסִּירוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַבַּעַלִּים וְאֶת הָעֲשֻׁתֹת; וַיַּעֲבֹדוּ אֶת ה' לְבָדוֹ. ... וַיִּרְעַם ה' בְּקוֹל גָּדוֹל בַּיּוֹם הַהוּא עַל פְּלִשְׁתִּים וַיַּהַמֵם, וַיִּנָּגְפוּ לְפָנָיו יִשְׂרָאֵל וְכוּ" "	במספר מקומות מתנה התורה את השקט הבטחוני בהתנהגות ראויה של עם ישראל (עיין, למשל, בפרשות התוכחה "בחוקותי" ו"כי תבא") כלומר, אם ישראל עושים רצונו של מקום נושעים הם מאויביהם. תוצאות המלחמות של ישראל נגד אויביהם, המתוארות בספרי הנביאים, היו תלויות במצבם הרוחני.
הכרת הטוב: הנצחת עזרת ה' במלחמה	ז:יב "וַיִּנְקַח שְׁמוּאֵל אֶבֶן אַחַת, וַיִּשֶׂם בֵּין הַמִּצֵּפָה וּבֵין הַשּׁוֹר, וַיִּקְרָא אֶת שְׁמָהּ אֶבֶן הָעֶזֶר; וַיֹּאמֶר, עַד הַנְּהָ עֲזָרְנוּ ה' "	כל פרט שנזכר בכתוב יש לו מטרה, יש לו חשיבות. שמואל מנציח את עזרת ה' בנצחון על הפלשתים בקריאת השם "אבן העזר" לאבן אחת המסמלת את הנצחון
מסירותו ואחריותו של המנהיג כלפי העם	ז:טו-יז "וַיִּשְׁפֹּט שְׁמוּאֵל אֶת יִשְׂרָאֵל כָּל יְמֵי חַיָּו. וְהָלַךְ מִדֵּי שָׁנָה בְּשָׁנָה, וְסָבַב בֵּית-אֵל וְהַגְּלִיל וְהַמִּצְפָּה; וַיִּשְׁפֹּט אֶת-יִשְׂרָאֵל, אֶת כָּל-הַמְּקוֹמוֹת הָאֵלֶּה. וַתִּשְׁבְּתוּ הַרְמָתָה כִּי-שָׁם בֵּיתוֹ, וַיִּשֶׂם שָׁפֵט אֶת-יִשְׂרָאֵל; וַיָּבֹן שָׁם מִזְבֵּחַ לַה' "	שמואל, כאביו אלקנה, פועל במסירות לחינוך העם על יד שמוותר על נוחיותו וסובב מידי שנה את ערי ישראל לשפוט את העם
תוכחת המנהיג את העם על בקשה שאינה ראויה	ח:ז "וַיֹּאמֶר ה' אֶל שְׁמוּאֵל, שָׁמַע בְּקוֹל הָעָם לְכָל אֲשֶׁר יֹאמְרוּ אֵלֶיךָ: כִּי לֹא אֹתָךְ מֵאֲסוּ, כִּי-אֲתִי מֵאֲסוּ מִמֶּלֶךְ עֲלֵיהֶם" "	פרשות המלך בתורה וגם כאן מבליטות את שורש הבקשה למלך. מי שמבקש מלך בשר ודם, מודיע בכך שאינו מסתפק במלכות ה' ואף מואס בה! (אין זה סותר למצוות מינוי מלך ואכמ"ל)
חובת האזהרה מפני העונש	ח:יח-כ "וַיִּזְעַקְתֶּם בַּיּוֹם הַהוּא מִלְּפָנָיו מִלְּכָכֶם, אֲשֶׁר בְּחַרְתֶּם לָכֶם; וְלֹא יַעֲנֶה ה' אֶתְכֶם בַּיּוֹם הַהוּא. וַיִּמָּאֲנוּ הָעָם לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל שְׁמוּאֵל; וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר, כִּי אִם מֶלֶךְ יְהִיָּה עֲלֵינוּ. וְהָיִינוּ גַם אֲנַחְנוּ בְּכָל הַיּוֹמִים" "	אחר שפרט שמואל בפני העם את דרישות המלך הצפויות, הזהירם כי יזעקו אל ה' לישועה, אך לא ייענו. בכל זאת עמד העם על דרישתו למלך "ככל הגוים", מה שרומז, כנ"ל, על שורש דרישתם

הרחבה/הערות	המקור פרק ופסוק		המידה/הערך	
<p>אין תיאור רחב, מפורט של תכונות שאול המלך הנבחר (בניגוד למה שכתוב אצל דוד להלן טז:יח) אך יש במעט להעיד על העיקר: מלך טוב שאין כמוהו בישראל, נאמן לשליחות אביו בחיפוש האתונות, עניו המסרב לקבל את המינוי למלך, צנוע מלספר על דבר המלוכה</p>	<p>"ולו הָיָה בֶן וְשָׁמוּ שְׂאוּל, בְּחֹר וְטוֹב, וְאִין אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל טוֹב מִמֶּנּוּ; מִשְׁכְּמוֹ וּמַעֲלָה גְבוּהַ מִכָּל הָעָם... וַיַּעַן שְׂאוּל וַיֹּאמֶר, הֲלוֹא בֶן יְמִינִי אֲנִי מִקְטָנֵי שְׂבָטֵי יִשְׂרָאֵל, וּמִשְׁפַּחְתִּי הַצְּעָרָה מִכָּל מִשְׁפָּחוֹת שְׂבָטֵי בְנֵי־מִן; וְלָמָּה דִּבַּרְתָּ אֵלַי כִּדְבַר הַזֶּה... וְאֵת דְּבַר הַמְּלוּכָה לֹא הִגִּיד לִי"</p>		<p>ט:ב- י:טז</p>	<p>המידות הראויות למנהיג</p>
<p>שאל זכה גם לרוח נבואה מאת ה' מה שחשוב לו כמלך להנהיג העם ולהצלחה בתפקידו, ומה שיגרום לציפיה גדולה ממנו בתפקודו הנכון כמלך</p>	<p>"וַצְלַח הָרוּחַ עָלֶיךָ רֹחַ ה', וְהִתְנַבֵּית עִמָּם; וְנִהְפַכְתָּ לְאִישׁ אַחֵר... וַתְּצַלַח עָלֶיךָ רוּחַ אֱלֹהִים, וַיִּתְנַבֵּא בְּתוֹכְכֶם"</p>		<p>י:ה-י</p>	<p>נטילת אחריות על עם ישראל מזכה בעזרה משמים: שאול הופך לאיש אחר</p>
<p>שמואל נהוג כאן כשופט וכנביא המוכיח את העם, מתוך אחריות, על כשלונו בדרישת מלך, ומביא אליהם את דבר ה' שדרישתם זו מביעה מאיסה, חלילה, במלכות ה'</p>	<p>"וַיֹּאמֶר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כֹּה אָמַר ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, אֲנִי הָעֵלִיתִי אֶת-יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם; וְאַצִּיל אֶתְכֶם מִיַּד מִצְרַיִם וּמִיַּד כָּל-הַמְּמַלְכוֹת, הַלְחָצִים אֶתְכֶם. וְאַתֶּם הַיּוֹם מְאַסְתֶּם אֶת-אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר-הוּא מוֹשִׁיעַ לְכֶם מִכָּל-רְעוּתֵיכֶם וְצָרֹתֵיכֶם, וַתֹּאמְרוּ לוֹ כִּי-מֶלֶךְ תִּשְׂשֵׂנוּ עָלֵינוּ"</p>		<p>י: יח-טז</p>	<p>חובת התוכחה לעם על ידי המנהיג- הנביא</p>
<p>מידות טובות היו בשאל מה שבהחלט מבטיח הנהיגה טובה של העם: לא להתפאר במה שיש לך וגם לא להשיב למעליביך. הדבר מעיד על כוחות נפש מיוחדים</p>	<p>"וַיִּשְׁאַלוּ עוֹד בְּה', הֲבֵא עוֹד הַלֵּם אִישׁ. וַיֹּאמֶר ה', הִנֵּה-הוּא נֹחֵבֵא אֶל-הַכֹּלִים... וּבְנֵי בְלִיעַל אָמְרוּ, מַה-יִשְׁעֵנוּ זֶה וַיַּבְזֵהוּ, וְלֹא-הִבִּיאוּ לוֹ מִנְחָה; וַיְהִי כַמְחֵרִישׁ."</p>		<p>י: כב,כז</p>	<p>צניעות וענוה אצל שאול – מידות בסיסיות למלך בישראל</p>
<p>שאל זכה להתאזר בגבורת ה', גייס צבא גדול תוך כדי הטלת איום עליהם, ויצא כנגד עמון, והכה אותם מכה מוחצת. בשובו נמנע מלהעניש את מעליביו, למרות מי שקראו לו לעשות דין במורדים בו</p>	<p>"וַתְּצַלַח רוּחַ אֱלֹהִים עַל-שְׂאוּל, בְּשִׁמְעוֹ (כְּשִׁמְעוֹ) אֶת-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה; וַיַּחַר אַפּוֹ מְאֹד. וַיִּקַּח צֶמֶד בָּקָר וַיִּנְתַּחֲהוּ, וַיִּשְׁלַח בְּכָל-גְבוּל יִשְׂרָאֵל בְּיַד הַמְּלָאכִים לְאמֹר, אֲשֶׁר אֵינְנוּ יֹצֵא אַחֲרֵי שְׂאוּל וְאַחֲרָיו שְׂמוּאֵל, כֹּה יַעֲשֶׂה לְבָקְרוֹ; וַיִּפֹּל פָּחַד ה' עַל-הָעָם, וַיִּצְאוּ כְּאִישׁ אֶחָד."</p>		<p>יא: ו-ז</p>	<p>תקיפות המנהיג המחייב נטילת אחריות ע"י כל חלקי העם</p>

הרחבה/הערות	המקור פרק ופסוק	המידה/הערך
<p>לקראת סיום תפקידו, מבקש שמואל את אמון העם, שלא ילזו לאחר מותו, לא עליו ולא על בניו, שחלילה נהג במשהו לא כשורה. הוא לא מסתפק בתשובת העם שאכן אין בו מאומה, אלא מעיד בהם את ה' כי דוברי אמת הם:</p> <p>"וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם עַד יְהוָה בָּכֶם, וְעַד מְשִׁיחוֹ הַיּוֹם הַזֶּה--כִּי לֹא מִצְאָתֶם בְּיָדִי, מְאוּמָה; וַיֹּאמֶר, עַד"</p>	<p>" וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל, אֶל-כָּל-יִשְׂרָאֵל, הִנֵּה שְׁמַעְתִּי בְּקוֹלְכֶם, לְכָל אֲשֶׁר אָמַרְתֶּם לִי; וְאִמְלִיךְ עֲלֵיכֶם מֶלֶךְ. וְעַתָּה הִנֵּה הַמֶּלֶךְ מִתְהַלֵּךְ לִפְנֵיכֶם, וְאֲנִי זֹקֵנְתִי וְשִׁבְתִּי, וּבְנֵי הַנֶּגֶם אֵתְכֶם; וְאֲנִי הִתְהַלַּכְתִּי לִפְנֵיכֶם, מִנְעָרֵי עַד-הַיּוֹם הַזֶּה. הֲנִנִּי עֲנוּ בִי נָגֵד ה' וְנָגַד מְשִׁיחוֹ, אֶת-שׁוֹר מִי לְקַחְתִּי וְחֲמוֹר מִי לְקַחְתִּי וְאֶת מִי עֲשַׁקְתִּי אֶת-מִי רְצוֹתִי, וּמִיֵּד מִי לְקַחְתִּי כַּכֶּר, וְאֲעֲלִים עֵינַי בּוּ; וְאֲשִׁיב לָכֶם. וַיֹּאמְרוּ, לֹא עֲשַׁקְתֶּנוּ וְלֹא רְצוֹתֵנוּ; וְלֹא לְקַחְתָּ מִיֵּד אִישׁ, מְאוּמָה וְכו' "</p>	<p>הצהרתו של המנהיג לפני מותו על נקיון כפיים (דוגמת משה) והבעת אמון העם בו</p>
<p>לקראת פרידתו מן העם, מוכיח שמואל את העם כדרכם של משה ויהושע, ומזכיר בדבריו את חסדי ה' על עמו בהנהיגו אותו מאז יציאת מצרים ועד תקופת השופטים ומצד שני מזכיר את חטאי העם. וגם כעת, כשיש להם מלך, עליהם להיות נאמנים לה' ולעשות מצוותיו, שאם לא כן ייענשו. וגם על עצם בקשת מלך עליהם מוכיח אותם שמואל. לחיזוק דבריו הוא עושה להם אות ועל פי בקשתו, מוריד ה' מטר באמצע הקיץ</p>	<p>" וְעַתָּה, הִתְיַצְבוּ וְאֲשַׁפְטָה אֶתְכֶם לִפְנֵי ה': אֵת כָּל צְדָקוֹת ה', אֲשֶׁר עָשָׂה אֶתְכֶם וְאֶת אַבּוֹתֵיכֶם... וַיִּשְׁכַּחוּ, אֶת ה' אֱלֹהֵיהֶם; וַיִּמְכְּרוּ אֶתְכֶם בְּיַד... וְעַתָּה, הִנֵּה הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר בָּחַרְתֶּם אֲשֶׁר שָׁאַלְתֶּם; ...הֲלוֹא קָצִיר חֲטִיִּם, הַיּוֹם אֶקְרָא אֶל ה', וְיִתֵּן קִלּוֹת וּמָטָר; וְדַעוּ וּרְאוּ, כִּי רַעַתְכֶם רַבָּה אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם בְּעֵינַי ה', לְשָׂאוֹל לָכֶם מֶלֶךְ. "</p>	<p>תוכחת המנהיג לפני מותו (דוגמת משה)</p>
<p>שמואל ציווה את שאול להמתין לו שבעה ימים עד בואו: " וַיִּרְדְּתָה לִפְנֵי הַגִּלְגָּל, וְהִנֵּה אֲנֹכִי יֹרֵד אֵלֶיךָ, לְהַעֲלוֹת עֲלוֹת לְזִבְחַי שְׁלָמִים; שְׁבַעַת יָמִים תּוֹחֵל, עַד-בּוֹאִי אֵלֶיךָ, וְהוֹדַעְתִּי לְךָ אֵת אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה.." שאול הסביר לשמואל את הסיבה להקדמת העולה, אך שמואל מבהיר לשאול את טעותו החמורה</p>	<p>" וַיִּיחַל (וַיּוֹחֵל) שְׁבַעַת יָמִים, לְמוֹעֵד אֲשֶׁר שְׁמוּאֵל, וְלֹא בָּא שְׁמוּאֵל הַגִּלְגָּל; וַיִּפֹּץ הָעָם מֵעֲלָיו. וַיֹּאמֶר שְׁאוּל הַגִּישׁוּ אֵלַי הַעֲלָה וְהַשְׁלָמִים; וַיַּעַל הַעֲלָה. וַיְהִי, כַּכֹּלְתוֹ לְהַעֲלוֹת הַעֲלָה, וְהִנֵּה שְׁמוּאֵל בָּא; וַיֵּצֵא שְׁאוּל לְקִרְיָתוֹ, לְבָרְכוֹ. וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל, מָה עָשִׂיתָ; וַיֹּאמֶר שְׁאוּל כִּי רָאִיתִי כִּי נִפֹּץ הָעָם מֵעֲלָי, וְאֵתָה לֹא בָאתָ לְמוֹעֵד הַיָּמִים, וּפְלִשְׁתִּים נֹאֲסָפִים מְכַמְּשׁוּ. וַאֲמַר, עַתָּה יָרְדוּ פְלִשְׁתִּים אֵלַי הַגִּלְגָּל, וּפְנִי ה' לֹא חָלִיתִי; וְאֵתְאָפֵק, וְאֲעֲלֶה הַעֲלָה</p>	<p>מבחן נאמנות המלך להדרכת ה' על ידי נביאו</p>

המידה/הערך	המקור פרק ופסוק	הרחבה/הערות
אי קבלת מרות הנביא מביאה לאובדן השלטון מידי המלך	יג: יד-טו "וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל אֶל שְׂאוּל, נִסְכַּלְתָּ: לֹא שָׁמַרְתָּ אֶת-מִצְוֹת ה' אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר צִוִּיךָ, כִּי עָתָה הֵכִין ה' אֶת מַמְלַכְתְּךָ אֶל יִשְׂרָאֵל עַד עוֹלָם. וְעַתָּה, מִמְלַכְתְּךָ לֹא תִקּוּם: בְּקֶשׁ ה' לֹא אִישׁ כְּלָבָבוֹ, וַיִּצְוָהוּ ה' לְנִגִיד עַל עַמּוֹ כִּי לֹא שָׁמַרְתָּ, אֶת אֲשֶׁר צִוִּיךָ ה'."	הטעות החמורה הבולטת בהתנהגותו של שאול היא הפרת צווי ה' להמתין לשמואל. גם אם יש לשאול נימוק הגיוני, אין זה מקובל על שמואל! נאמנות המלך למלכו של עולם צריכה להיות מוחלטת ולא ניתנת לשיקול אנושי
בטחון יהונתן בה' הביא לנצחונו על פלשתים, סמל ל"רבים ביד מעטים"	יד: א-טז "וַיְהִי הַיּוֹם, וַיֹּאמֶר יוֹנָתָן בֶּן-שְׂאוּל אֶל-הַנָּעַר נֶשֶׂא כְלָיו, לָכֵה וְנַעֲבְרָה אֶל-מִצֵּב פְּלִשְׁתִּים, אֲשֶׁר מַעֲבֵר הָלוֹ; וְלֹאֲבִיו, לֹא הִגִּיד... וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן אֶל-הַנָּעַר נֶשֶׂא כְלָיו, לָכֵה וְנַעֲבְרָה אֶל-מִצֵּב הָעֲרֵלִים הָאֵלֶּה אוּלַי יַעֲשֶׂה יְהוָה, לָנוּ: כִּי אֵין לָהּ מַעְצוֹר, לְהוֹשִׁיעַ בָּרֶב אוּ בְמַעַט. וַיֹּאמֶר לוֹ נֶשֶׂא כְלָיו, עֲשֵׂה כֹל-אֲשֶׁר בְּלִבְּךָ; נְטִיה לְךָ, הִנְנִי עִמָּךְ כְּלָבְבְךָ... וַיֵּרְאוּ הַצָּפִים לְשְׂאוּל, בְּגִבְעַת בְּנִימָן; וַהֲנִה הַהֲמוֹן נְמוּג, וַיִּלְךְ וַהֲלִם"	יהונתן מתגלה כאן כאיש חיל אמין, הנאזר בגבורת ה' ובבטחון בו ונוקט בתכסיס הנראה מסוכן, על פניו, אך מבחינת יהונתן הבטחון בה' הוא בעצם הבסיס לרעיון הביצועי והוא אכן מצליח לפגוע באויב ולהניסו. יש כאן שיעור גדול במידת הבטחון בה'. הביטוי שאמר יהונתן לנושא כליו: "כי אין לה' מעצור, להושיע ברב או במעט" הפך בתולדות מלחמות ישראל כמשפט עידוד לבוטחים בה' שהוא "איש מלחמה", כנראה גם לחשמונאים במלחמתם ביוונים
הקפדת שאול על קיום מצוות גם בעיצומה של מלחמה	יד: לא-לה "וַיִּכּוּ בַיּוֹם הַהוּא, בְּפִלְשְׁתִּים, מִמְּכַמֶּשׁ, אֵילָנָה; וַיַּעַף הָעָם, מֵאֵד. וַיַּעַשׂ (וַיַּעַט) הָעָם אֶל-שִׁלַל (הַשִּׁלַּל), וַיִּקְחוּ צֵאֵן וּבָקָר וּבְנֵי בָקָר וַיִּשְׁחֲטוּ אַרְצָה; וַיֹּאכַל הָעָם, עַל-הַדָּם. וַיִּגִּידוּ לְשְׂאוּל לֵאמֹר, הִנֵּה הָעָם חֲטָאִים לָהּ לֶאֱכֹל עַל-הַדָּם; וַיֹּאמֶר בְּגִדְתֶם, גְּלוּ-אֵלֵי הַיּוֹם אֲבוֹן גְּדוּלָה."	איסור אכילה על הדם, סמוך למקום השחיטה מפורש בתורה (ויקרא יט:כו): "לא תאכלו, על-הדם". שאול ראה בעבירה זו חומרה יתירה שכן זה עתה עשה ה' ישועה גדולה לישראל!
דרישת האמת אצל שאול נוקבת ביותר!	יד: מג-מד "וַיֹּאמֶר שְׂאוּל אֶל-יוֹנָתָן, הִגִּידָה לִּי מַה עָשִׂיתָ; וַיִּגֵּד-לוֹ יוֹנָתָן, וַיֹּאמֶר טַעַם טַעַמְתִּי בְּקִצָּה הַמַּטָּה אֲשֶׁר-בְּיָדִי מַעַט דָּבַשׁ הִנְנִי אֲמֹת. וַיֹּאמֶר שְׂאוּל, כֹּה-יַעֲשֶׂה אֱלֹהִים וְכֹה יוֹסֵף: כִּי-מוֹת תָּמוּת, יוֹנָתָן."	שאול מתגלה שוב כדורש אמת ואף במחיר חיי בנו יהונתן. חשוב לציין כל גילוי כזה, כי כשלונותיו עלולים לגרום הערכה כללית לא מדויקת ביחס לאישיותו. לכן, צריך להבהיר שאמנם נכשל מספר פעמים, אך היו לו גם אירועים בהם התגלה כאיש אמת.
הכרת הטוב מצד העם	יד: מה "וַיֹּאמֶר הָעָם אֶל-שְׂאוּל, הַיּוֹנָתָן יָמוּת אֲשֶׁר עָשָׂה הַיְשׁוּעָה הַגְּדוּלָה הַזֹּאת בְּיִשְׂרָאֵל חֲלִילָה חִי-הִי אִם-יָפַל מִשְׁעֶרֶת רִאשׁוֹ אַרְצָה, כִּי-עַם-אֱלֹהִים עָשָׂה הַיּוֹם הַזֶּה; וַיִּפְדוּ הָעָם אֶת-יוֹנָתָן, וְלֹא-מָת."	גילוי נאות של דאגת העם לשלום יהונתן והכרת הטוב כלפי מי שהציל את העם מהפלשתים בסכון חייו וחיי נושא כליו (לעיל פרק יד)

המידה/הערך	המקור פרק ופסוק	הרחבה/הערות
שואל לוכד את המלוכה	י"ד: מז-מח "וַיִּשְׂאוּ לְכַד הַמְּלוּכָה, עַל-יִשְׂרָאֵל; וַיִּלְחֶם סָבִיב בְּכָל-אֵיבָיו בְּמוֹאֵב וּבְבִנְיָ-עַמּוֹן וּבְאֲדוֹם וּבְמִלְכֵי צוּבָה, וּבַפְּלִשְׁתִּים, וּבְכָל אֲשֶׁר-יָפְּהָ, יִרְשָׁע. וַיַּעַשׂ חֵיל, וַיִּיךְ אֶת-עַמְּלֵק; וַיִּצַּל אֶת-יִשְׂרָאֵל, מִיַּד שִׁסְהוּי"	דמותו של שאול מתוארת כמנהיג אחראי. הוא הצליח להכניע עמים רבים וכך מפורטים בכתוב מעשים חיוביים, גילוי גבורה שלו כמלך וכדומה. לכידת המלוכה היא בטוי לשליטה בתפקידו כמלך.
הכנת הנביא את המלך: חובת ה' לציית לדבר ה'	טו: א "וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל, אֶל-שְׂאוּל, אֲתִי שָׁלַח ה' לְמַשְׁחֹךְ לְמֶלֶךְ, עַל-עַמּוֹ עַל-יִשְׂרָאֵל; וְעַתָּה שְׁמַע, לְקוֹל דְּבַרֵי ה'."	לקראת קיום מצוות מחייבת עמלק מדגיש שמואל את שתי הנקודות העקריות בנושא: א. מחויבותו של שמואל כשליח ה' ב. מחויבותו של שאול לציית לקול ה'
הכרת הטוב לקיני (- יתרו)	טו: ו "וַיֹּאמֶר שְׂאוּל אֶל-הַקִּינִי לָכוּ סֵרוּ רִדּוֹ מִתּוֹךְ עַמְּלֵקִי, פֶּן-אֶסְפֵּךְ עִמּוֹ, וְאַתָּה עֲשִׂיתָה חֶסֶד עִם-כָּל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, בְּעִלּוֹתָם מִמִּצְרַיִם; וַיִּסֵּר קִינִי, מִתּוֹךְ עַמְּלֵק"	שאול נאמן לקיני וזוכר לו חסד ראשונים, חסדו של יתרו בעצתו למשה ובהתלוותו לנדודי ישראל במדבר, מתוך אמון בהנהגת ה' על ידי משה חתנו
הודאה בחטא: המלך מצטדק על חטאו במלחמת עמלק	טו: יג-טו, כ-כא "וַיֹּאמֶר שְׂאוּל מֵעַמְּלֵקִי הִבִּיאוֹם, אֲשֶׁר חָמַל הָעָם עַל-מִיטַב הַצֹּאן וְהַבָּקָר, לְמַעַן זִבַחַ, לַה' אֱלֹהֵיךְ; וְאַתָּה הִיִּיתָ, הַחֲרָמְנוֹ... וַיֹּאמֶר שְׂאוּל אֶל-שְׂמוּאֵל, אֲשֶׁר שָׁמַעְתִּי בְּקוֹל ה', וְאַלְךָ, בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר-שָׁלַחְנִי ה'; וְאַבִּיָא, אֶת-אַגַּג מֶלֶךְ עַמְּלֵק, וְאַתָּה עַמְּלֵק, הַחֲרַמְתִּי. וַיִּקַּח הָעָם מֵהַשָּׁלַל צֹאן וּבָקָר, רֵאשִׁית הַחֶרֶם, לְזִבַחַ לַה' אֱלֹהֵיךְ, בְּגִלְגָּלִי"	טענת שאול: "הקימותי את דבר ה'" עומדת בסתירה לצווי המפורט של שמואל לשאול: "עַתָּה לֵךְ וְהַכִּיתָה אֶת-עַמְּלֵק, וְהַחֲרַמְתָּם אֶת-כָּל-אֲשֶׁר-לוֹ, וְלֹא תִחַמְּלוּ, עָלָיו; וְהִמַּתָּה מֵאִישׁ עַד-אִשָּׁה, מֵעַלְל וְעַד-יוֹנֵק, מִשׁוֹר וְעַד-שָׂה, מִגָּמֶל וְעַד-חֲמוֹר". (טו: ג)
חובת המנהיג לנהוג על פי צו ה'	טו: יד טז-ט כב-כג כו "וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל, וַיְמַה קוֹל הַצֹּאן הַזֶּה בְּאָזְנִי, וְקוֹל הַבָּקָר, אֲשֶׁר אָנֹכִי שֹׁמֵעַ... וְלָמָּה לֹא-שָׁמַעְתָּ, בְּקוֹל ה'; וַתַּעַשׂ, אֶל-הַשָּׁלַל, וַתַּעַשׂ הָרַע, בְּעֵינֵי ה'.... וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל, הַחֲפֹץ לַה' בְּעִלּוֹת וּזְבָחִים, כְּשֹׁמֵעַ, בְּקוֹל ה': הֲנָה שֹׁמֵעַ מִזְבַּח טוֹב, לְהַקְשִׁיב מִחֶלֶב אֵילִים. כִּי חֲטָאת-קָסָם מָרִי, וְאַנּוֹן וַתִּרְפִּים הַפֶּצַר: יַעַן, מֵאֲסַתְּ אֶת-דְּבַר ה', וַיִּמְאָסְךָ, מִמֶּלֶךְ... וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל אֶל-שְׂאוּל, לֹא אֶשׁוּב עִמָּךְ: כִּי מֵאֲסַתְּהָ, אֶת-דְּבַר ה', וַיִּמְאָסְךָ ה', מֵהִיִּית מֶלֶךְ עַל-יִשְׂרָאֵל."	שאול לא שכנע את שמואל בהסברו החוזר ונשנה בענין חמלת העם על הצאן. שמואל מבהיר לשאול את חומרת חטאו ועקב כך - את ענשו הקשה: "יען, מֵאֲסַתְּ אֶת-דְּבַר ה', וַיִּמְאָסְךָ, מִמֶּלֶךְ". חומרת התוכחה באה לידי בטוי בכפילות צמד המלים "מאסת-וימאסך". זוהי התוכחה השניה של שמואל לשאול. בפרק י"ג: יד נאמר: "וְעַתָּה, מִמֶּלְכֶתְךָ לֹא-תִקּוּם: בְּקֶשֶׁת ה' לוֹ אִישׁ כְּלָבָו, וַיִּצְנְהוּ ה' לְנֶגֶד עַל-עַמּוֹ-- כִּי לֹא שָׁמַרְתָּ, אֶת אֲשֶׁר-צִוְּךָ ה' "

המידה/הערך	המקור פרק ופסוק	הרחבה/הערות
מידה כנגד מידה	ח:ז, טו: כג, כו "וַיֹּאמֶר ה', אֶל-שְׂמוּאֵל, שְׁמַע בְּקוֹל הָעַם, לְכַל אֲשֶׁר-יֹאמְרוּ אֵלַיךְ: כִּי לֹא אֶתְּךָ מֵאִסוּ, כִּי-אֶתִי מֵאִסוּ מִמֶּלֶךְ עֲלֵיהֶם... כִּי חָטֵאת-קָסָם מִרִי, וְאָנֹן וַתִּרְפִּים הַפֶּצַר: עַן, מֵאִסְתְּ אֶת-דְּבַר יְהוָה, יְהוָה, וַיִּמְאָסְךָ, מִמֶּלֶךְ... וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל אֶל-שְׂאוּל, לֹא אָשׁוּב עִמָּךְ: כִּי מֵאִסְתָּהּ, אֶת-דְּבַר יְהוָה, וַיִּמְאָסְךָ יְהוָה, מֵהַיּוֹת מֶלֶךְ עַל-יִשְׂרָאֵל."	אחת מדרכי הנהגת ה' את העולם היא "מידה כנגד מידה". כאן בבקשת העם למלך ובכשלונו הנסיון הראשון, מופיע השורש מ.א.ס. פעמיים בתשובת ה' לשמואל על בקשת העם למלך, וארבע פעמים לאחר כשלונו העמידה של המלך הראשון, שאול. רמז לנו הכתוב כאן על הענישה הכללית את העם בבקשת מלך "ככל הגויים".
דבר ה' יקום לעולם	טו: לב-לג "וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל, הֲגִישׁוּ אֵלַי אֶת-אַגַּג מֶלֶךְ עַמְלֵק, וַיֵּלֶךְ אֵלָיו, אַגַּג מֵעֲדָנָת; וַיֹּאמֶר אַגַּג, אָכֹן סָר מִר-הַמֶּנֶת. וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל כְּאֲשֶׁר שִׁפְלָה נָשִׁים חֲרָבְךָ, כֹּן-תִשְׁפַּל מִנָּשִׁים אִמְךָ; וַיִּשְׁסַף שְׂמוּאֵל אֶת-אַגַּג לִפְנֵי ה', בַּגִּלְגָל"	שמואל הורג בעצמו את אגג ללא משוא פנים, ומשמש בכך דוגמה מעשית לכל העם, הזקוק לחיזוק במצווה זו.
צער על כשלונו המלך	טו: לה "וְלֹא-יִסָּף שְׂמוּאֵל לְרֵאוֹת אֶת-שְׂאוּל, עַד-יוֹם מוֹתוֹ, כִּי-הִתְאַבֵּל שְׂמוּאֵל, אֶל-שְׂאוּל; וְהָיָה נַחֵם, כִּי-הִמְלִיךְ אֶת-שְׂאוּל עַל-יִשְׂרָאֵל"	למרות התוכחה הקשה על מעידת שאול במחיית עמלק, לא פסק שמואל מלהתאבל על שאול כל ימי חייו
"האדם יראה לעיניו וה' יראה ללבב"	טז:ז "וַיֹּאמֶר ה' אֶל-שְׂמוּאֵל, אֶל-תַּבֵּט אֶל-מַרְאֵהוּ וְאֶל-גִּבּוֹהַּ קוֹמָתוֹ--כִּי מֵאִסְתִּיהוּ: כִּי לֹא, אֲשֶׁר יִרְאֶה הָאָדָם כִּי הָאָדָם יִרְאֶה לְעֵינָיו, וְה' יִרְאֶה לְלִבָּב"	ה' מגלה לנו מדי פעם את דרכי הנהגתו את העולם. כאן מונח יסוד גדול בתחום ההכרות של האדם את חברו. האדם מושפע ממראה עיניו וכך הוא מעריך בני אדם, אך יש עולם שלם מעבר לפנים, פנימיותו של האדם, לבבו, עולם זה רואה רק ה'
תכונות נדרשות למנהיג: יודע נגן, גבור, חיל, איש מלחמה, נבון דבר, איש תואר, וה' עמו	טז:יח "וַיַּעַן אַחַד מֵהַנְּעָרִים וַיֹּאמֶר, הִנֵּה רָאִיתִי בֶן לְיִשְׁרָאֵל בֵּית הַלְחָמִי, יֹדֵעַ נְגוֹן וְגִבּוֹר חֵיל וְאִישׁ מִלְחָמָה וְנָבוֹן דְּבָר, וְאִישׁ תִּצְרָר; וְה', עִמּוֹ."	יודע נגן-כולל תכונת משורר-כותב שירים-תהלים- "נעים זמירות ישראל" (ש"ב, כג:ב). גבור חיל-אמיץ. להלן מסופר על הכאתו את הדב ואת האריה (ז:לד-לו). איש מלחמה-מוכשר לצאת למלחמה. נבון דבר-מדבר בתבונה ובהשכל. וה' עמו-מצליח דרכו
כוחו של הניגון - להסיר רוח רעה ולהשרות רוח ה'	טז:כג "וַהֲיָה, בְּהַיּוֹת רוּחַ-אֲלֵהֶם אֶל-שְׂאוּל, וְלָקַח דָּוִד אֶת-הַכִּנּוֹר, וְנָגַן בְּדָוִד; וַרְנוּחַ לְשְׂאוּל וְטוֹב לוֹ, וְסָרְחָה מֵעַלְיוֹ רוּחַ הַרְעָה"	כחו של הניגון-גדול. יכול הוא להסיר רוח רעה השולטת על האדם ואף יש בו כדי להביאו להתרוממות רוח להשגת נבואה, כמסופר אצל אלישע: "וַעֲתָהּ, קָחוּ-לִי מִנְּגִן; וְהָיָה כִּנְנוֹן הַמְּנַגֵּן, וַתִּהְיֶה עָלָיו יַד-יְהוָה" (מלכ"ב, ג:טו)

המידה/הערך	המקור פרק ופסוק	הרחבה/הערות
"מאיגרא רמא לבירא עמיקתא"	יז: ד-ח "וַיֵּצֵא אִישׁ-הַבְּנִים מִמַּחֲנוֹת פְּלִשְׁתִּים, גְּלִית שָׁמוּ מִגַּת: גְּבָהוּ, שֵׁשׁ אַמּוֹת וְזָרְתָּ... וְכוּבַע נַחֲשֵׁת עַל-רֹאשׁוֹ, וְשָׂרְיוֹן קֶשֶׁקְשִׁים הוּא לְבוּשׁ; וּמִשְׁקַל, הַשָּׂרְיוֹן--חֲמִשָּׁת-אֶלְפִים שְׁקָלִים, נַחֲשֵׁת. וּמִצַּחַת נַחֲשֵׁת, עַל-רִגְלָיו; וְכִידוֹן נַחֲשֵׁת, בֵּין כַּתְּפָיו. וַחֵץ (וְעֵץ) חֲנִיתוֹ, כַּמְנֹר אַרְגָּיִם, וְלִהְבֵּת חֲנִיתוֹ, שֵׁשׁ-מֵאוֹת שְׁקָלִים בְּרֶזֶל; וְנִשְׂא הַצָּנָה, הַלֵּךְ לַפְּנִי. וַיַּעֲמֵד, וַיִּקְרָא אֶל-מַעֲרֹכַת יִשְׂרָאֵל, וַיֹּאמֶר לָהֶם, לָמָּה תִצְאוּ לַעֲרֹךְ מַלְחָמָה: הֲלוֹא אֲנִכִּי הַפְּלִשְׁתִּי, וְאַתֶּם עֲבָדִים לְשָׂאוֹל בְּרוּ לָכֶם אִישׁ, וַיֵּרֶד אֵלַי"	הכתוב מתאר בפרוט את מראהו החיצוני של גלית, המעורר אימה על כל רואהו וכן את התרברבותו מול צבא ישראל, כדי להגדיל בעינינו את נפילתו אחר כך בידי אדם דל אמצעי לחימה.
בית הגידול של מנהיג: צניעות, פשטות, רוחניות	יז: יב "וַיְדַוּ בֶן-אִישׁ אֶפְרַתִּי הַזֶּה, מִבֵּית לָחֶם יְהוּדָה, וְשָׁמוּ יִשִׁי, וְלוֹ שֵׁמֶנָה בָּנִים; וְהָאִישׁ בִּימֵי שָׂאוֹל, זָקֵן בָּא בְּאֲנָשִׁים"	לא מסופר הרבה על ישי אבי דוד, אך הכתוב מזכה אותנו בדרך אגב בתיאור קצר עליו: זקן בחכמה ואחד משופטי העיר
התעוררות למניעת חילול ה' (שמזכה בכוחות מיוחדים להצלחה במשימה)	יז: כג "וְהוּא מְדַבֵּר עִמָּם, וְהִנֵּה אִישׁ הַבְּנִים עוֹלָה גְלִית הַפְּלִשְׁתִּי שָׁמוּ מִגַּת מִמַּעֲרוֹת (מִמַּעֲרֹכוֹת) פְּלִשְׁתִּים, וַיְדַבֵּר, פְּדַבְּרִים הָאֵלֶּה; וַיִּשְׁמַע, דָּוִד"	השמיעה במקרא משמעותה בהרבה הקשרים-הפנמה, קבלה. דוד הפנים את דברי החרוף של גלית והדברים עשו אצלו רושם והניעו אותו לעשות מעשה
מלחמה בישראל היא מלחמה נגד אלהיו	יז: כו "וַיֹּאמֶר דָּוִד, אֶל-הָאֲנָשִׁים הָעֹמְדִים עִמּוֹ לֵאמֹר, מֵה-יַעֲשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר יָפָה אֶת-הַפְּלִשְׁתִּי הַלֵּז, וְהִסִּיר חֲרֶפֶה מֵעַל יִשְׂרָאֵל: כִּי מִי, הַפְּלִשְׁתִּי הָעָרַל הַזֶּה, כִּי חָרַף, מַעֲרֹכוֹת אֱלֹהִים חַיִּים."	דוד רומז בדבריו מהו היחס שיש להתיחס אל גלית: לא להזכירו בשמו אלא במהותו-ערל, פלשתי וכנוי מזלזל-"הלז". זאת מפני שהוא מעיז לחרף מערכות אלהים הלא הם חילות ישראל. כלומר שורש המלחמה עם הפלשתים הוא: עם ה' מול עובדי האלילים, הכופרים, חלילה, במלכות ה' על העולם כולו.
דבקות במטרה	יז: כח-כט "וַיִּשְׁמַע אֱלִיאָב אַחִיו הַגָּדוֹל, בְּדַבְּרוֹ אֶל-הָאֲנָשִׁים; וַיַּחֲר-אֵף אֱלִיאָב בְּדוֹד וַיֹּאמֶר לָמָּה-זֶה יַרְדֹּתְךָ, וְעַל-מִי נִטְשֶׁת מַעַט הַצֹּאן הַהֵנָּה בַּמִּדְבָּר--אֲנִי יָדַעְתִּי אֶת-זְדִנְךָ וְאֵת רָע לְבַבְךָ, כִּי לְמַעַן רָאוֹת הַמַּלְחָמָה יַרְדֹּתְךָ. וַיֹּאמֶר דָּוִד, מָה עֲשִׂיתִי עִתָּה; הֲלוֹא, דָּבַר הוּא."	דוד עומד מול תוכחתו של אחיו אליאב, דבק במטרה לפגוע במחרף מערכות ישראל
צניעות בהליכות	יז: לד "וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל-שָׂאוֹל, רַעַה הֲיָה עֲבָדְךָ לְאָבִיו בְּצֹאן; וּבָא הָאָרִי וְאֶת-הַדּוֹב, וְנִשְׂא שָׁה מִהָעֵדָר"	הכתוב מספר רק עכשיו על גבורת דוד כנגד הארי והדב, רק כשהוכרח דוד להוכיח לשאול את אומץ לבו וגבורתו שקיבל מאת ה'

המידה/הערך	המקור פרק ופסוק	הרחבה/הערות
בטחון גדול בה'	יז:לז "וַיֹּאמֶר, דָּוִד, הִ' אֲשֶׁר הַצִּלְנִי מִיַּד הָאֲרִי וּמִיַּד הַדָּב, הוּא יִצִּילְנִי מִיַּד הַפְּלִשְׁתִּי הַזֶּה. וַיֹּאמֶר שָׂאוּל אֶל-דָּוִד לֵךְ, וְהִ' יִהְיֶה עִמָּךְ."	דוד מפגין בטחון גדול בה' כשמטרתו האחת והיחידה – לקדש שם שמים!
"אין מעצור לה' להושיע ברב או במעט" (ש"א, יד:ו)	יז:מ "וַיִּקַּח מִקְלוֹ בְּיָדוֹ, וַיִּבְחַר-לוֹ חַמְשָׁה חֲלָקִי-אֲבָנִים מִן- הַנַּחַל וַיִּשֶׂם אֹתָם בְּכַלִּי הָרַעִים אֲשֶׁר-לוֹ וַיַּבְלִקוּט וַקְלְעוּ בְּיָדוֹ; וַיִּגַּשׁ, אֶל- הַפְּלִשְׁתִּי."	דוד מלמד אותנו פרק חשוב בבטחון בה' במלחמה נגד אויב אכזר המחרף שם שמים. מתוך מטרה נקיה לקדש שם שמים, הוא לוקח "נשק" סמלי ואומר בלבו: בעצם אני רק השליח, הלוחם האמתי למעשה הוא ה' איש מלחמה" ובכוחו להכריע גם בנשק זה. זוהי פעם שניה בספרנו שלוחמים בוטחים בה' ובידם נשק דל- הקודם לדוד היה יהונתן במלחמתו בפלשתים במכמש
מלחמות ישראל = מלחמות ה'!	יז:מז "וַיֹּאמֶר דָּוִד, אֶל-הַפְּלִשְׁתִּי, אַתָּה בָּא אֵלַי, בְּחָרֵב וּבַחֲנִית וּבְכִידוֹן; וְאֲנִכִּי בָא-אֵלֶיךָ, בְּשֵׁם הִ' צְבָאוֹת, אֱלֹהֵי מִעְרָכוֹת יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר חָרַפְתָּ. הַיּוֹם הַזֶּה יִסְגְּרֶךְ הִ' בְּיָדֶי וְהַכִּיתֶךָ, וְהִסַּרְתִּי אֶת- רֹאשְׁךָ מֵעֵלֶיךָ, וְנָתַתִּי פָגַר מִחֲנֵה פְלִשְׁתִּים הַיּוֹם הַזֶּה, לְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְחַיֵּי הָאָרֶץ; וַיִּדְעוּ, כָּל-הָאָרֶץ, כִּי יֵשׁ אֱלֹהִים, לְיִשְׂרָאֵל. וַיִּדְעוּ כָּל-הַקָּהָל הַזֶּה, כִּי-לֹא בְּחָרֵב וּבַחֲנִית יְהוֹשִׁיעַ הִ' כִּי לִהְיֵה הַמִּלְחָמָה, וְנָתַן אֶתְכֶם בְּיָדוֹ."	דוד מכריז קבל עולם מהי אמונתו ומה פשר המלחמה הזו. לא כמות הנשק של כל צד עומדת כעת למבחן, אלא מי שעומד מאחורי כל לוחם. "כי לה' המלחמה" ולכן אני רק שליחו. דרכו יידע כל העולם "כי יש א'להים לישראל" ועוד ידעו כולם כי ישועת ה' על אויבי ישראל, אויביו, אינה בכמות ובחוזק הנשק, אלא בכוח רונה - ? הנשלח משמים ליראיו ולמאמיניו
העצמת נס הנצחון	יז:נא "וַיַּרְץ דָּוִד וַיַּעֲמֵד אֶל- הַפְּלִשְׁתִּי וַיִּקַּח אֶת-חַרְבּוֹ וַיִּשְׁלֹפֶה מִתַּעֲרָה, וַיִּמְתַּתְהוּ, וַיִּכְרַת-בָּהּ, אֶת-רֹאשׁוֹ; וַיִּרְאוּ הַפְּלִשְׁתִּים כִּי-מַת גְּבוּרָם, וַיִּנְסוּ"	סמל נס הנצחון של דוד מצד אחד וההכנעה וההשפלה של גיבור הפלשתים מצד שני, היא בהמתתו בחרבו שלו
"אהבה שאינה תלויה בדבר" (עפ"י הרמב"ם: אינה תלויה בדבר בטל, אלא בדבר נצחי)	יח:א "וַיְהִי, כְּכַלְתּוֹ לְדַבֵּר אֶל- שָׂאוּל, וַנִּפֹּשׂ יְהוֹנָתָן, וַקְשָׁרָה בְּנֶפֶשׁ דָּוִד; וַיֵּאָהֲבוּ (וַיִּאָהֲבֵהוּ) יְהוֹנָתָן, כְּנַפְשׁוֹ"	אהבת דוד ויהונתן היתה אהבת נפש-אהבה שאינה תלויה בדבר, שעליה אמרו חז"ל (אבות, ה:טז) שאינה בטלה לעולם. לכן, הגדיר יהודה את אהבת יעקב אבינו לבנימין בהגדרה דומה: "ונפשו קשורה בנפשו" (בראשית, מד:ל)

הרחבה/הערות	המקור פרק ופסוק	המידה/הערך
<p>למרות ש"הכה שאול באלפיו", "נתנו לדוד רבבות", ודבר זה מעורר את קנאת שאול. אין זה מכבודו של שאול שענין זה יופיע על ספר, אך הכתוב מעוניין ללמדנו כמה קשה הקנאה גם אם זה כרוך בפגיעה בכבודו.</p>	<p>"וַתַּעֲנֶינָה הַנָּשִׁים הַמְשַׁחֲקוֹת, וַתֹּאמְרֶינָּה: הֲכֵּה שְׂאוּל בְּאַלְפּוֹ, וַדָּוִד בְּרֶגְבִּיתָיו. וַיַּחַר לְשְׂאוּל מְאֹד, וַיַּרְעֵ בְּעֵינָיו הַדָּבָר הַזֶּה, וַיֹּאמֶר נָתַנוּ לְדָוִד רֶגְבֹת, וְלִי נָתַנוּ הָאֲלָפִים; וְעוֹד לוֹ, אֵךְ הַמְלוּכָה וַיְהִי שְׂאוּל, עוֹן (עוֹנִן) אֶת-דָּוִד, מֵהַיּוֹם הַהוּא, וְהָלָאָה "</p>	<p>"קשה כשאול קנאה" (שה"ש, ח: 1)</p> <p>יח: ז-ט</p>
<p>לשבחו של שאול ייאמר שהוא הכיר בהשגחת ה' על דוד, הזוכה להצלה ממנו. הדבר עורר אותו ליראה ממנו "כי היה ה' עמו", ועקב כך הרחיקו מלפניו ומינה אותו לתפקיד אחר</p>	<p>"וַיִּרְא שְׂאוּל, מִלִּפְנֵי דָוִד: כִּי-הָיָה ה' עִמּוֹ, וּמַעַם שְׂאוּל סָר. וַיִּסְרְהוּ שְׂאוּל מֵעַמּוֹ, וַיִּשְׁמְהוּ לוֹ שֵׁר-אֶלְפִי; וַיֵּצֵא וַיָּבֵא, לִפְנֵי הַעַם. וַיְהִי דָוִד לְכָל-דָּרְכּוֹ, מִשְׁפִּיל; וְה', עִמּוֹ. וַיִּרְא שְׂאוּל, אֶשֶׁר-הוּא מִשְׁפִּיל מְאֹד; וַיִּגַּר, מִפְּנֵיו."</p>	<p>הכרה בהשגחת ה'</p> <p>יח: יב-יג-טו</p>
<p>בתוך מספר פסוקים מגלה לנו הכתוב את מדת הענווה הגדולה של דוד. הנצחון שנחל במלחמותיו נגד הפלשתים לא הזחיקו את דעתו, והוא ראה עצמו שליח ה' ולא ייחס לעצמו את ההצלחות.</p>	<p>"וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל-שְׂאוּל, מִי אֲנֹכִי וּמִי חַיִּי, מִשְׁפַּחַת אָבִי, בְּיִשְׂרָאֵל--כִּי-אֶהְיֶה חֲתָן, לְמֶלֶךְ... וַיֹּאמֶר דָּוִד, הַנִּקְלָה בְּעֵינֵיכֶם הִתְחַתֵּן בְּמֶלֶךְ, וְאֲנֹכִי, אִישׁ-רֶשַׁע וְנִקְלָה."</p>	<p>ענוה בצד גדולה</p> <p>יח, כג</p>
<p>כדי להציל את חיי דוד בעלה, סיכנה מיכל את חייה היא, בכך שהבריחה את דוד וחפתה עליו בספורים בדויים (שהרי מי שרודף את דוד עלול לרדוף גם אותה למרות שהיא בתו, כמו שראינו אחר כך את יחסו של שאול ליהונתן על אהבתו לדוד-שמו"א, כ:לג).</p>	<p>"וַיִּשְׁלַח שְׂאוּל מַלְאָכִים אֶל-בֵּית דָּוִד, לְשַׁמְרוֹ, וְלַהֲמִיתוֹ, בְּבִקְרָא; וַתִּגַּד לְדָוִד, מִיכָל אִשְׁתּוֹ לֵאמֹר, אִם-אֵינְךָ מְמַלֵּט אֶת-נַפְשְׁךָ הַלַּיְלָה, מִחַר אֶתָּה מוֹמֵת. וַתִּרְדַּם מִיכָל אֶת-דָּוִד, בְּעֵד הַחֲלוֹן; וַיֵּלֶךְ וַיִּבְרַח, וַיִּמָּלֵט... וַתֹּאמֶר, חָלָה הוּא... וַיֹּאמֶר שְׂאוּל אֶל-מִיכָל, לְמָה פָּכַח רַמִּיתִנִּי, וַתִּשְׁלַחִי אֶת-אִבִּי, וַיִּמָּלֵט; וַתֹּאמֶר מִיכָל אֶל-שְׂאוּל, הוּא-אָמַר אֵלַי שְׁלַחֲנִי לְמָה אֲמִיתְךָ"</p>	<p>מסירות נפש להצלת חיים</p> <p>יט: יא-יז</p>

הרחבה/הערות	המקור פרק ופסוק	המידה/הערך
<p>לא יתואר מה עוללה לשון הרע של דואג האדומי! הוא עצמו, לאחר שסיפר לשאול על עזרת אחימלך לדוד, ביצע את הרצח הנורא בשמונים וחמשה הכהנים, בחינת "מגלגלין חובה ע"י חייב"! ואח"כ ציווה שאול להמית גם את כל בני משפחותיהם "מאיש ועד-אשה, מעולל ועד-יונק; ושור וחמור ושה", כמו שציווה שמואל לעשות בעמלק. אך מאחר וחמל שאול על אנשי עמלק האכזרים ועל צאנם, הגיע להתאכזרות חמורה על אנשי העיר נוב כולם עם בהמתם. מתוך מטרה נעלה, ללמדנו מה עלולה לשון הרע לגרום ומה עלולה סטיה מצווי ה' לגרום, תאר הכתוב בפירוט החרבת עיר שלמה, למרות הצער והמבוכה שהדבר גורם לנו</p>	<p>"וַיַּעַן דָּאָג הָאֲדוּמִי, וְהוּא נָצַב עַל-עַבְדֵי-שָׂאוּל-- וַיֹּאמֶר: רֵאִיתִי, אֶת-בֶּן-יִשִׁי, בָּא נֹבָה, אֶל-אֲחִימֶלֶךְ בֶּן-אֲחִטוּב ... וַיִּשְׁאַל-לוֹ, בְּהִי, וַצִּדְקָה, נָתַן לוֹ; וְאֵת, חֶרֶב גְּלִית הַפְּלִשְׁתִּי--נָתַן לוֹ.... וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ, לְדוּיָג (לְדוּאָג), סֵב אֶתָּה, וּפְגַע בַּכֹּהֲנִים; וַיִּסֵּב דוּיָג (דוּאָג) הָאֲדוּמִי, וַיִּפְגַע-הוּא בַּכֹּהֲנִים, וַיָּמַת בַּיּוֹם הַהוּא שְׁמֹנִים וְחַמְשָׁה אִישׁ, נָשָׂא אֶפֶוד בָּד. וְאֵת נֹב עִיר-הַכֹּהֲנִים, הִפָּה לְפִי-חֶרֶב, מֵאִישׁ וְעַד-אִשָּׁה, מֵעוֹלָל וְעַד-יוֹנֵק; וְשׁוֹר וְחֲמוֹר וְשָׂה, לְפִי-חֶרֶב."</p>	<p>כב: ט-כ # לשון הרע הרגה עיר שלמה! # "כל שנעשה רחמן על האכזרים, לסוף נעשה אכזר על רחמנים" (ר' אליעזר, תנחומא-מצורע)</p>
<p>דוד התגבר על קריאות עוזריו לפגוע בשאול, כשהיה שאול במערה, למרות שבקלות יכל לעשות זאת. הוא רק קרע את כנף מעילו וגם על כך הצטער מאד</p>	<p>"וַיֹּאמֶר לְאַנְשָׁיו חֲלִילָה לִי מִה', אִם-אֶעֱשֶׂה אֶת-הַדְּבָר הַזֶּה לְאֲדֹנָי לְמֹשִׁיחַ ה'-- לְשַׁלַּח יָדַי, בּוֹ: כִּי-מֹשִׁיחַ ה', הוּא!"</p>	<p>כד:ו גבורת נפש של נרדף</p>
<p>הכרנו עד כה את אומץ לבו וגבורתו הפיסית של דוד אשר מקורה היה בבטחון בה' ובאמונה גדולים מאד. הפעם מדובר בגבורה מסוג אחר- גבורת נפש! היכולת להימנע מלפגוע במי שרודף אותו ומבקש את נפשו, בשאול {אף שמדובר במלך, מותר היה לו להרגו על פי הכלל "הבא להרגך השכם להרגו", כלשון הרמב"ם (הל' רוצח ושמירת הנפש, א:ו): "הרודף אחר חברו להורגו, אפילו היה הרודף קטן--הרי כל ישראל מצווין להציל הנרדף מיד הרודף, ואפילו בנפשו של רודף".} למרות שדוד נמשח כבר למלך (לעיל, טז:יג). גבורה זו נבעה מגודל צדקותו וחסידותו כי רבה!</p>	<p>"וַיֹּאמֶר דָּוִד לְשָׂאוּל, לָמָּה תִּשְׁמַע אֶת-דְּבָרֵי אָדָם לְאֹמֶר: הֲנִי הָאִישׁ הַזֶּה רָעִיתָ ... הֲנִי הַיּוֹם הַזֶּה רָאוּ עֵינַי, אֶת אִשְׁר-נִתְּנָה ה' הַיּוֹם בְּיָדִי בְּמַעֲרָה, וְאָמַר לְהַרְגֶנּוּ, וַתִּחַס עָלַי; וְאָמַר לֹא-אֶשְׁלַח יָדִי בְּאֲדֹנָי--כִּי מֹשִׁיחַ ה', הוּא... וְאָבִי רָאָה--גַּם רָאָה אֶת-כַּנְּף מְעִילְךָ, בְּיָדִי: כִּי בְּכַרְתִּי אֶת-כַּנְּף מְעִילְךָ וְלֹא הִרְגִיתָ, דַּע וּרְאֵה כִּי אֲנִי בְּיָדִי רֵעָה וְנִפְשָׁע וְלֹא-חֲטָאתִי לָךְ וְאֶתָּה צִדְדָה אֶת-נַפְשִׁי, לְקַחְתָּהּ... יִשְׁפֹּט ה' בֵּינִי וּבֵינָךְ, וַיִּקְמְנֵי ה' מִמֶּנּוּ; וַיְדַי, לֹא תִהְיֶה-בְּךָ."</p>	<p>כד: ט-יב תוכחת נרדף לרודפו</p>

הרחבה/הערות	המקור פרק ופסוק		המידה/הערך
<p>בדברי התוכחה מתבטא דוד בענוות-יתר. הוא מכנה עצמו מול שאול: "כָּלֵב מֵת", "פָּרַעַשׁ אֶחָד!"</p>	<p>"אֲחֵרֵי מִי יֵצֵא מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל, אֲחֵרֵי מִי אֶתָּה רֹדֵף אֲחֵרֵי כָּלֵב מֵת אֲחֵרֵי פָּרַעַשׁ אֶחָד"</p>		<p>התבטלות גמורה של נרדף מול רודפו</p> <p>כד:יד</p>
<p>בדבריו הנכוחים היוצאים מלב הנקי מרגשי נקם ומהותם ענווה רבה, הצליח דוד "להמיס" את לב שאול ולהביאו להתבטאות נדירה אצל שאול הרודף את דוד ומבקש להמיתו. כל דבריו נאמרים ברכות ובלבביות. תחילה מגדיר הוא את דוד "צדיק אתה ממני", מודה בעוולה שנהג בה כלפיו ומתפעל מהימנעותו של דוד מלפגוע בו. בהמשך דבריו, מביע שאול הכרה במעמדו וייעודו של דוד כמלך על ישראל, ומסיים בבקשה ממנו, בתור המלך הבא, להישבע לו שלא יגמול לו ולזרעו רעה על שרדף אותו.</p>	<p>"וַיְהִי כְּכֹלֹת דָּוִד, לְדַבֵּר אֶת-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל-שָׂאוֹל, וַיֹּאמֶר שָׂאוֹל, חֲקֹלֶךָ זֶה בְּנֵי דָוִד; וַיֵּשֶׂא שָׂאוֹל קֶלוֹ, וַיִּבֶן. וַיֹּאמֶר, אֶל-דָּוִד, צְדִיק אַתָּה, מִמֶּנִּי: כִּי אַתָּה גִמַּלְתָּנִי הַטּוֹבָה, וַאֲנִי גִמַּלְתִּיךָ הַרְעָה. וְאֵת (וְאֶתָּה) הַגְּדַתָּ הַיּוֹם, אֶת אֲשֶׁר-עָשִׂיתָ אֵתִי טוֹבָה--אֵת אֲשֶׁר סָגַרְנִי ה' בְּיַדְךָ, וְלֹא הִרְגָתָנִי. יִמָּצֵא אִישׁ אֶת-אֵיבֹו, וְשִׁלְחוּ בְּדַרְכַּי טוֹבָה; וְה', יִשְׁלַמְךָ טוֹבָה, תַּחַת הַיּוֹם הַזֶּה, אֲשֶׁר עָשִׂיתָ לִּי. וְעַתָּה הִנֵּה יַדְעִתִּי, כִּי מֶלֶךְ תִּמְלֹךְ; וְקָמָה, בְּיַדְךָ, מִמַּלְכַת יִשְׂרָאֵל. וְעַתָּה, הַשְׁבְּעָה לִּי בְּה', אִם-תִּכְרִית אֶת-זִרְעִי, אֲחֵרֵי; וְאִם-תִּשְׁמֵד אֶת-שְׁמִי, מִבֵּית אַבְי." </p>		<p>"לשון רכה תשבר גרם" (משלי, כה:טו) - מלך המכיר בטעותו ומודה על כך</p> <p>כד: טז-כא</p>
<p>אחד מכינויי דוד (עפ"י מס' מו"ק) הוא עדינו העצני – "כשהיה יושב ועוסק בתורה היה מעדן עצמו כתולעת, ובשעה שיוצא למלחמה היה מקשה עצמו כעץ" כמו כן, כשהתיחס לשאול המלך דמה לתולעת וכשהגן על מעמדו כמלך, היה קשה כעץ. אולי, כדי לעמוד על אופיו המיוחד הסמך הכתוב את סיפורי שאול מצד אחד ולהבדיל, נבל הכרמלי. כאן נוהג הוא בקשיות כעץ ביחס לנבל המורד במלך</p>	<p>"וַיֹּאמֶר דָּוִד לְאַנְשָׁיו חַגְרוּ אִישׁ אֶת-חַרְבּוֹ, וַיַּחְגְּרוּ אִישׁ אֶת-חַרְבּוֹ, וַיַּחְגְּרוּ גַם-דָּוִד, אֶת-חַרְבּוֹ; וַיַּעֲלוּ אֲחֵרֵי דָוִד, כְּאַרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ, וּמְאֹתָיִם, וַיָּשְׁבוּ עַל-הַכְּלָיִם."</p>		<p>מתכונות המנהיג בישראל - "עדינו זה דוד (מועד קטן, טז:א)</p> <p>כה:יג</p>

הרחבה/הערות	המקור פרק ופסוק	המידה/הערך
<p>אביגיל בחכמתה ובאומץ לבה הצילה את בעלה נבל ממוות. כששמעה שדוד עומד להענישו על שמרד במלכות, הזדרזה לפייס את דוד ואנשיו במתנה גדולה ובדברי טעם. אביגיל היא אחת משבע הנביאות שהיו לישראל, ואכן דבריה היו דברי טעם שהשפיעו על דוד. נשים חכמות עמדו להם לישראל במשך הדורות, ועל חלקן הכתוב מייחד דברים הראויים ללימוד.</p>	<p>"וַתִּמְהַר אַבְיָגַיִל (אַבְיָגַיִל) וַתִּקַּח מֵאֵתֶיךָ לֶחֶם וְשֵׁנִים נֶבֶל־יָיִן, וְחֶמֶשׁ צֹאן עֲשׂוּת (עֲשׂוּיֹת) וְחֶמֶשׁ סָאִים קָלִי, וּמֵאָה צִמְקִים, וּמֵאֵתֶיךָ דְבָלִים; וַתִּשֶׂם, עַל־הַחֲמָרִים... וַתֵּרָא אַבְיָגַיִל, אֶת־דָּוִד, וַתִּמְהַר, וַתִּקַּד מֵעַל הַחֲמֹר; וַתִּפֹּל לְאַפֵּי דָוִד, עַל־פְּנֵיהָ, וַתִּשְׁתַּחוּ, אָרְצָה. וַתִּפֹּל, עַל־רַגְלָיו, וַתֹּאמֶר, בִּי־אֲנִי אֲדֹנָי הָעוֹן; וַתִּדְבַר־נָא אִמְרָתְךָ, בְּאָזְנֶיךָ, וַיִּשְׁמַע, אֶת דְּבָרֶיךָ אִמְרָתְךָ. וכו'</p>	<p>כה: יח-לא</p> <p>"חכמת נשים בנתה ביתה" (משלי, יד:א)</p>
<p>בדברי הפיוס הגדירה אביגיל את מלחמות דוד כמלחמות ה', להורות כי נקיות היו משיקולים אישיים או מתאוות שלטון האפיינית למלכים. וכך אמרה בהמשך: "וְרָעָה לֹא־תִמְצָא בְךָ, מִיָּמֶיךָ"</p>	<p>"כִּי־מִלְחָמוֹת ה' אֲדֹנָי נִלְחַם, וְרָעָה לֹא־תִמְצָא בְךָ, מִיָּמֶיךָ"</p>	<p>כה: כח</p> <p>בישראל היציאה למלחמות כמלחמות דוד זוהי מלחמת ה'!</p>
<p>דוד מודה לאביגיל על שמנעה ממנו להמית את נבל, כשהסבירה לו בטוב טעם שלמעשה זה לא יהיו תוצאות טובות.</p>	<p>"וַיֹּאמֶר דָּוִד, לְאַבְיָגַיִל: בָּרוּךְ ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר שָׁלַחְךָ הַיּוֹם הַזֶּה לְקִרְאָתִי. וּבָרוּךְ טַעַמְךָ, וּבָרוּכָה אַתְּ: אֲשֶׁר כָּלַתְנִי הַיּוֹם הַזֶּה, מִבּוֹא בְּדָמַי, וְהִשַּׁע נְדִי, לִי"</p>	<p>כה: לב-לג</p> <p>הודאה על האמת</p>
<p>בספורים הרבים על דוד בולטים מאד שני האירועים בהם הזדמנה לדוד האפשרות לפגוע ברודפו, אך נמנע מלעשות זאת. בשני האירועים אף עמד בפני משרתיו שניסו לעודדו לפגוע. הוא לא רק סרב אלא אף התעלה על עצמו ודיבר במעלתו של שאול כמשיח ה' – מלך שנתמנה על ידי ה'.</p>	<p>"וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־אַבְיָשִׁי, אֶל־תִּשְׁחִיתֵהוּ: כִּי מִי שָׁלַח דָּוִד, בְּמִשִּׁיחַ ה' וְנִקְהָה"</p>	<p>כו:ט</p> <p>הימנעות חוזרת מפגיעה במשיח ה'</p>
<p>בחכמתו צווה דוד לקחת חרישית את חניתו של שאול, ואז הוכיח את אבנר שומר ראשו של שאול על שהתרשל בתפקידו, כי חיי שאול אדונו עמדו עתה בסכנה! בנוסף להימנעותו מלפגוע, חלילה, בשאול, מוצא דוד מקום בלבו הרחב גם לדאגה להמשך שלומו של שאול. כמה נפלא הדבר!</p>	<p>"וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־אַבְנֵר הַלּוֹא־אִישׁ אַתָּה, וּמִי כְמוֹךָ בְּיִשְׂרָאֵל, וְלָמָּה לֹא שָׁמַרְתָּ, אֶל־אֲדֹנֶיךָ הַמֶּלֶךְ: כִּי־בָא אֶחָד הָעָם, לְהִשְׁחִית אֶת־הַמֶּלֶךְ אֲדֹנֶיךָ. לֹא־טוֹב הַדָּבָר הַזֶּה, אֲשֶׁר עָשִׂיתָ--חִי־ה' כִּי בָנִי־מָוֶת אַתָּם, אֲשֶׁר לֹא־שָׁמַרְתָם עַל־אֲדֹנֵיכֶם עַל־מִשִּׁיחַ ה'; וְעַתָּה רְאֵה, אִי־חָנִית הַמֶּלֶךְ וְאֶת־צַפְחַת הַמַּיִם--אֲשֶׁר מֵרָאשָׁתוֹ"</p>	<p>כו: טו-טז</p> <p>דאגה לחיי הרודף</p>
<p>בדרכו העדינה והאצילית הצליח דוד להביא את שאול לוודוי מרגש על כל רדיפותיו אותו. יתרה מכך, הוא סיים את דבריו בברכת הצלחה לבבית לדוד.</p>	<p>"וַיֹּאמֶר שְׂאוּל חֲטָאתִי שׁוּב בְּנִי־דָוִד, כִּי לֹא־אָרַע לָךְ עוֹד, תַּחַת אֲשֶׁר יָקַחְהָ נַפְשִׁי בְּעֵינֶיךָ, הַיּוֹם הַזֶּה: הִנֵּה הַסִּכְלָתִי וְנִאֲשָׁגָה, הַרְבֵּה מֵאֲדִי"</p>	<p>כו:כא</p> <p>וידויו של מלך – הכרה והודאה בטעות</p>

הרחבה/הערות	המקור פרק ופסוק		המידה/הערך
<p>דוד ואנשיו היו נאמנים לאכיש ויצאו איתו למלחמה באפק. אך שרי פלשתים התנגדו לנוכחותו, והוא נאלץ לשוב לצקלג טרם החלה המלחמה. והנה הוא מגלה שהיתה פשיטה של עמלק על העיר ואנשיה נשבו וכו'. לאחר ששאל בה' וקיבל אישור לצאת להלחם בעמלק, הצליח והשיב את האנשים והרכוש למקומם!</p>	<p>"וַיַּעַן אַכִישׁ, וַיֹּאמֶר אֶל-דָּוִד, יַדְעֵתִי, כִּי טוֹב אֶתָּה בְּעֵינַי כְּמַלְאֲךְ אֱיִלֵּהִים; אֲךָ שָׂרֵי פְלִשְׁתִּים אָמְרוּ, לֹא-יַעֲלֶה עִמָּנוּ בַּמִּלְחָמָה... וַיִּצַּל דָּוִד, אֶת כָּל-אֲשֶׁר לָקָחוּ עִמָּלֶק; וְאֶת-שָׂתָי נָשָׂיו, הֲצִיל דָּוִד. וְלֹא נֶעְדַּר-לָהֶם מִן-הַקֶּטָן וְעַד-הַגָּדוֹל וְעַד-בָּנִים וּבָנוֹת, וּמִשָּׁלָל, וְעַד כָּל-אֲשֶׁר לָקָחוּ, לָהֶם: הַכֹּל, הֵשִׁיב דָּוִד."</p>	<p>כט:ט ל: יח-ט</p>	<p>"הכל לטובה"</p>
<p>דוד קבע בחוק שהשלל מתחלק גם בין היושבים בעורף ושומרים על ציוד הלוחמים.</p>	<p>"כִּי כָחֶלֶק הִיָּרֵד בַּמִּלְחָמָה, וּכְחֶלֶק הֵיָשֵׁב עַל-הַפְּלִים--יִחַדּוּ וְחִלְקוּ. וַיְהִי, מֵהַיּוֹם הַהוּא וְנִמְעָלָה; וַיִּשְׁמָע לְחֶק וּלְמִשְׁפָּט, לְיִשְׂרָאֵל, עַד, הַיּוֹם הַזֶּה."</p>	<p>ל: כד-כה</p>	<p>שוויון בחלוקת השלל</p>
<p>גם ברגעי חייו האחרונים, התעשת שאול ודאג לכבודו של מלך בישראל. הוא העדיף למותת עצמו מפגיעתם של הערלים בו, במלך ישראל! עלינו לשים לב לכל אותם אירועים בספר שמואל בהם מתואר שאול באור חיובי!</p>	<p>"וַיֹּאמֶר שָׂאוּל לְנִשְׂא כְלָיו שְׁלֹף חַרְבֶּךָ וְדַקְרָנִי בָּהּ, פֶּן-יָבֹאוּ הָעֲרֵלִים הָאֵלֶּה וְדַקְרָנִי וְהִתְעַלְלוּ-בִּי, וְלֹא אָבָה נִשְׂא כְלָיו, כִּי יָרָא מָאֵד; וַיִּקַּח שָׂאוּל אֶת-הַחֶרֶב, וַיַּפֵּל עָלָיָהּ "</p>	<p>לא:ד</p>	<p>שמירה על כבודו של מלך בישראל</p>